

România postbelică. Stalinism, național-comunism și disidență anticomunistă. Construcția democrației postdecembriste

Schița lecției

1. Instaurarea comunismului în România
2. Regimul stalinist în România
3. Regimul național-comunist în România
4. Disidență anticomunistă
5. Construcția democrației postdecembriste

Instaurarea comunismului în România

Factorii care au favorizat preluarea puterii de către comuniști

- prezența trupelor sovietice pe teritoriul României
 - acestea au staționat pe teritoriul țării între anii 1944-1958
- **Acordul de procentaj** → înțelegere încheiată în 1944, la Moscova, între Stalin (liderul URSS) și Winston Churchill (prim-ministrul Angliei), care prevedea împărțirea Europei de sud-est în sfere de influență
 - România intra sub influența Moscovei în proporție de 90% și 10% a Angliei
- tratatul de pace încheiat între România și coaliția Națiunilor Unite în cadrul Conferinței de pace de la Paris (1946-1947)
 - România era considerată un stat învins în cel de-Al Doilea Război Mondial
 - România era obligată să plătească mari despăgubiri de război Uniunii

Sovietice → acest fapt a accentuat controlul URSS asupra României

- Partidul Comunist Român se bucura de sprijinul Moscovei
 - URSS sprijinea Partidul Comunist din România, atât financiar, cât și prin trimiterea de consilieri sovietici în țară

Etapele instaurării comunismului

- **instaurarea guvernului Petru Groza la 6 martie 1945**
 - guvernul a fost impus de comisarul sovietic Andrei Vîșinski
 - guvernul era dominat de comuniști, care dețineau cele mai importante ministere
- **falsificarea alegerilor legislative din noiembrie 1946**
 - câștigate de PNT, alegerile au fost falsificate în favoarea comuniștilor
- **eliminarea opoziției democratice în vara anului 1947** → PNT și PNL au fost desființate, iar liderii lor au fost arestați, găsindu-și sfârșitul în închisorile comuniste (Iuliu Maniu, Ion Mihalache - PNT, Constantin I.C. Brătianu, Gheorghe Brătianu - PNL)
 - înscenarea de la Tămădău (iulie 1947) → unui număr important de fruntași național-țărăniști li s-a oferit ocazia de a fugi în străinătate → aceștia au fost arestați, judecați și închiși pe viață → P.N.Ț a fost desființat
 - PNL s-a autodizolvat
- **abdicarea regelui Mihai la 30 decembrie 1947**
 - monarhia este abolită și se proclamă Republica Populară Română (devenită Republica Socialistă România în 1965)

Regimul stalinist în România

- a funcționat între anii 1948-1965
 - conducătorul țării a fost Gheorghe Gheorghiu-Dej
- a fost un regim foarte dur, asemănător cu cel instaurat de Stalin în URSS
 - s-au luat măsuri de consolidare a regimului comunist (inclusiv marginalizarea sau eliminarea adversarilor politici - exemplu: Lucrețiu Pătrășcanu)

Practici politice totalitare

- **crearea partidului unic:** Partidul Muncitoresc Român
 - a apărut în urma fuziunii dintre Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat
- **adoptarea Constituției din 1948**
 - România devenea republică populară
 - avea rolul de a legitima noul regim
- **naționalizarea principalelor mijloace de producție**
 - s-a realizat prin legea naționalizării întreprinderilor industriale, bancare, de asigurări, miniere și de transporturi din 11 iunie 1948 (vezi legea)
 - marile întreprinderi au trecut în proprietatea statului fără să se acorde despăgubiri
- **industrializarea forțată**
 - a fost o constantă a regimului comunist
 - a provocat mari dezechilibre economice
 - accentul era pus pe dezvoltarea industriei grele (industria constructoare de mașini, industria metalurgică, industria minieră, industria chimică și petrochimică etc.)
- **centralizarea economică**
 - economia de piață a fost înlocuită cu o economie controlată de stat, planificată în baza unor planuri inițial anuale, apoi cincinale
- **colectivizarea agriculturii**
 - procesul s-a desfășurat între anii 1949-1962
 - țăranii erau obligați să își cedeze proprietățile Gospodăriilor Agricole Colective, numite ulterior Cooperative Agricole de Producție (CAP)
 - țăranii care opuneau rezistență erau arestați, torturați (unii erau omorâți)
 - cele mai dure măsuri au fost luate împotriva țăranilor bogați (chiaburi)
 - peste 80.000 de țărani au fost arestați
- **poliția politică**
 - a luat ființă în 1948 sub numele de Direcția Generală a Securității Poporului (Securitatea)

- la început a fost coordonată de agenți sovietici
- a fost principalul element al represiunii
- i-a vizat pe cei care se opuneau regimului comunist: intelectuali, preoți, oameni politici, oameni de cultură, conducători ai armatei etc.
- **teroarea / represiunea**
 - erau vizați toți cei care se opuneau regimului
 - cei care se opuneau comuniștilor erau amenințați, arestați, torturați, omorâți
 - victime: Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Gheorghe Brătianu, Constantin Argetoianu, Mihail Manoilescu, Constantin I.C. Brătianu
 - închisori comuniste: Aiud, Sighet, Gherla, Râmnicu Sărat, Pitești
 - lagăre de concentrare și de muncă: Canalul Dunăre – Marea Neagră
 - între anii 1949-1952 a avut loc Fenomenul Pitești → prin bătaii și torturi se urmărea "reeducarea" deținuților politici
- **monopolul asupra culturii**
 - s-a reorganizat învățământul după model sovietic
 - limba rusă a fost introdusă în școli
 - Biserica Ortodoxă a fost subordonată statului, iar Biserica Greco-Catolică a fost desființată
 - a apărut o nouă orientare culturală numită "proletcultism" (cultura proletariatului) → realizarea unor opere artistice având ca temă lupta de clasă

Etapele regimului stalinist

- perioada anilor 1948-1960
 - România urmează politica Moscovei
 - 1949: la inițiativa URSS ia naștere Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (CAER – organizație economică creată ca replică la Planul Marshall din 1947) din care făceau parte statele comuniste
 - 1955: România este membru fondator al Tratatului de la Varșovia (alianță militară fondată ca replică la constituirea NATO din 1949)
 - 1956: **România participă la înfrângerea revoluției din Ungaria →**

în 1958, trupele sovietice se retrag din România → începutul procesului de desovietizare a României

- perioada anilor 1960-1965
 - are loc îndepărtarea României de URSS și apropierea de China
 - sunt reluate legăturile cu Occidentul
 - sunt eliberați ultimii deținuți politici
 - 1964: **România respinge planul Valev** (conform acestuia, România trebuia să devină un stat preponderent agricol)
 - 1964: **Declarația P.M.R. din aprilie 1964** → se respingea modelul unic de socialism → statul român proclama dreptul fiecărei țări de a edifica propriul model de socialism (a fost momentul de apogeu al politicii de desovietizare a României)

Regimul național-comunist în România

- a funcționat între anii 1965-1989
 - conducătorul țării a fost Nicolae Ceaușescu
- în primii ani a fost o perioadă de liberalizare
- după 1971 s-a revenit la practicile staliniste
- a accentuat tendința națională inițiată de Gheorghe Gheorghiu-Dej

Etapele regimului național-comunist

- perioada anilor 1965-1971
 - a fost o perioadă de liberalizare a regimului
 - controlul cenzurii s-a diminuat
 - a avut loc o deschidere către cultura occidentală
 - Nicolae Ceaușescu a continuat politica de distanțare față de URSS
 - Nicolae Ceaușescu și-a consolidat poziția
 - 1965: a fost adoptată o nouă constituție → se modifica numele statului (Republica Populară Română a devenit Republica Socialistă România)
 - 1965: partidul unic (P.M.R.) revenea la vechea titulatură: Partidul Comunist Român

- a criticat abuzurile Securității din anii '40 și '50
- 1968: **refuzul lui Ceaușescu de a lua parte la invazia trupelor Pactului de la Varșovia în Cehoslovacia**, care avea ca scop înăbușirea "Primăverii de la Praga" → acest refuz a contribuit la creșterea prestigiului României → Ceaușescu s-a bucurat de vizita unor importanți lideri occidentali, fiind primit în marile capitale occidentale
- 1968: președintele francez Charles de Gaulle vizitează România
- 1969: președintele american Richard Nixon vizitează România → Richard Nixon a fost primul președinte american care a vizitat o țară socialistă
- perioada anilor 1971-1989
 - 1971: turneul lui Nicolae Ceaușescu din țările comuniste din Asia
 - este impresionat de cultul personalității liderilor Mao ZeDong (China) și Kim Ir Sen (Coreea de Nord)
 - 1971: la întoarcerea din turneul din Asia, Ceaușescu adoptă **"tezele din iulie"**
 - inspirat de ce a văzut în țările comuniste din Asia, acesta inaugurează o "revoluție culturală"
 - instituirea unui control sever asupra culturii, presei și învățământului
 - abandonarea deschiderii către Occident
 - mijloacele de comunicare în masă aveau obligația de a difuza doar producții culturale românești, cu teme socialiste
 - operele artistice și literare trebuiau să promoveze subiecte cu caracter național
 - s-a consolidat cultul personalității lui Ceaușescu → liderul comunist a devenit subiectul principal al producțiilor culturale
 - 1974: crearea funcției de președinte al Republicii Socialiste România
 - funcție deținută de Nicolae Ceaușescu
 - liderul comunist inaugurează socialismul dinastic → promovarea membrilor familiei în funcții de stat și de partid
 - 1975: semnarea Actului Final de la Helsinki

- Ceaușescu se angaja să respecte drepturile omului și libertățile fundamentale
- criza economică
 - cauzată de investițiile în industria grea și în proiectele megalomane (Canalul Dunăre - Marea Neagră, Casa Poporului, Transfăgărășanul, Hidrocentrala Porțile de Fier etc.)
 - în 1981, datoria externă a țării s-a ridicat la 10,2 miliarde de dolari
 - Ceaușescu a luat decizia de a plăti integral datoria externă până în anul 1990
 - impunerea unui regim de austeritate: raționalizarea alimentelor de bază (pâine, lapte, făină, carne), a energiei electrice, a combustibilului pentru mașini → a scăzut nivelul de trai → furia populară → regimul comunist cade în 1989

Disidență anticomunistă

- disidență anticomunistă = mișcare îndreptată împotriva regimului comunist
- disidenții au contribuit, prin acțiunile lor, la prăbușirea regimului comunist din România

Forme de disidență anticomunistă

- **rezistența armată**
 - la sfârșitul anilor '40 au apărut grupuri de rezistență armată, care s-au refugiat în munți: Sumanele Negre, Haiducii Muscelului etc.
 - lideri ai rezistenței armate: Gheorghe Arsenescu, Toma Arnăuțoiu, Ion Gavrilă Ogoranu
 - aceștia sperau că SUA va interveni și va restabili democrația în România
- **grevele muncitorești**
 - 1977: greva minerilor din valea Jiului → aceștia au formulat doar

revendicări economice

- Nicolae Ceaușescu a negociat personal cu minerii → deși a promis că nu va lua măsuri împotriva minerilor, liderii grevei au fost arestați
- 1987: greva muncitorilor de la uzinele Tractorul și Steagul Roșu din Brașov
- **mitinguri de protest**
 - 1987: manifestația studenților ieșeni
- **protestul intelectualilor români**
 - aceștia cereau respectarea drepturilor omului
 - exemple: Paul Goma, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Vlad Georgescu
- **critici din interiorul partidului**
 - "Scrisoarea celor șase" → autorii îl acuzau pe Ceaușescu de nerespectarea Actului Final de la Helsinki, de prăbușirea prestigiului internațional al țării etc.
 - autori: Gheorghe Apostol, Silviu Brucan, Alexandru Bârlădeanu, Corneliu Mănescu, Constantin Pârvulescu, Grigore Răceanu
- **activitatea secției românești a postului de radio "Europa Liberă"**
 - în România erau difuzate scrisorile de protest ale disidenților români și diferite știri din Occident

Construcția democrației postdecembriste

Cauzele revoluției din 1989

- economice
 - industrie neperformantă
 - dislocarea țăranimii de la sate
 - sistematizarea satelor și orașelor
- sociale și culturale
 - raționalizarea alimentelor
 - nerespectarea drepturilor și libertăților cetățenești

Etapele revoluției din 1989

- 16 decembrie 1989: încep protestele în Timișoara
 - cauza: autoritățile comuniste au încercat să-l evacueze din Timișoara pe pastorul reformat Laszlo Tokes
 - protestele s-au extins și în celelalte orașe din țară
- 22 decembrie: Ceaușescu convoacă în București un miting de sprijin
 - mulțimea protestează
 - soții Ceaușescu fug → puterea este preluată de Frontul Salvării Naționale (FSN)
 - Nicolae și Elena Ceaușescu sunt arestați la Târgoviște
- 25 decembrie 1989: are loc judecarea și executarea soților Ceaușescu
- România a fost singura țară unde căderea regimului s-a făcut prin violență

Etapele construcției democrației postdecembriste

- 31 decembrie 1989: FSN emite un decret lege care permitea revenirea la pluripartidism
 - reapar partidele istorice PNL și PNT
- 1990: au loc mineriadele
- 1990: proclamația de la Timișoara
 - prevedea interzicerea participării la primele trei alegeri legislative a foștilor activiști comuniști și a foștilor ofițeri de Securitate
- 1990: au fost organizate primele alegeri libere
 - au fost câștigate de FSN
 - Ion Iliescu este ales președinte al României
- 1991: adoptarea Constituției
 - are la bază principii democratice
- 1996: alegerile parlamentare au fost câștigate de Convenția Democrată Română, iar cele prezidențiale de Emil Constantinescu